

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וישלח

- א חמה ששקעה לו זרחה לו - השקיעה לצורך הזריחה
- ב עם אלוקים ואנשים - ע"י האמונה ינצל משרו של עשו
- ג קמונתו מכל החסדים - המכיר שהכל מחסדי הכורא לא תפסק טובתו לעולם
- ד יבקש את נרדף - טובה וברכה הבאה ע"י הרדיפות
- ה התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה
- ו ולנצח נצחים - עיקר קניני האדם בעניני רוחניות
- ז ויבן לו - עיקר קניני אדם מה שעושה לרעהו
- ח היטהרו ורחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר זבת דיליה
- ט ויאבק - עצם האבק להתגבר מעלה נחת רוח לפני ה'
- י נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון
- יא ולא למדתי - רק ע"י עסק התורה ינצח את יצרו

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת וישלח

'ואוכל מכל' בעת שראה גיהנום פתוחה לפני בנו, ויעקב הכיר בחסדי הבורא ובכל עת אמר 'יש לי כל', זוהי ברכה השלימה, זוהי בקשתנו 'כן יברך אותנו בברכה שלימה' - שנוכה להתחזק בכל עת, ולהכיר בהשגחת הבורא מבלי להתייאש.

בפרשתן (לב לב), 'ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו', וברש"י, ומדרש אגדה ויזרח לו, לצרכו, לרפאות את צלעתו... ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו בשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו. רמו נפלא נתן ה'שבט סופר' (להגדיר ערנפעלד, בפרשת ויצא סוף דיבור השני, עפ"י דברי זקנו הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע תו"מ פר' ויצא, בשם רבו הרה"ק רבי נתן אדלר ז"ע) להטויף טללי תחיה וחיוזוק לכל אלו שנראה להם כי שקעה עליהם חמה שלא בעונתה... כדאמרי אינשי - היו זמנים טובים, אבל היום... כל מצבם ומעמדם חושך ואפילה, ואינם רואים כל אור בחייהם, ילמדו ממעשי אבות - כי גם כאן שקעה החמה על יעקב אבינו באמצע היום, והיה נראה שהפסיד ב' שעות מאור היום, אבל לפי האמת אותה שמש ששקעה וחדלה מהאיר על הארץ הייתה בוקעת ועולה לו כש'זתקע כף ירכו' - כשהוא בעצמו היה צריך לה לסוף כ"ב שנה, כשהיה צולע על ירכו והקדימה רפואתו בב' שעות... והרי שכבר שנים רבות קודם צליעתו כבר הוכנה רפואה למכתו, נמצא שמה שנראה כרעתו היה בעצם לטובתו ולעזרתו, ובאמת כל הקשיים הם הם 'זריחה' עבורו.

חמה ששקעה לו זרחה לו - השקיעה לצורך הזריחה בפרשתן (לג יא), 'יש לי כל'. הנה תיקנו לומר בברכת המזון 'כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל... בברכה שלימה'. ושמעתי להקשות דלכאורה ברכות אלו נראים כמו שהיו בזמן צער, דמה שנאמר באברהם 'וה' בירך את אברהם בכל' (כד א), היה באותה שעה שעמד אחרי קבורת אשתו, כשמתה בעוד שלא זכתה להכניס את בנה יחידה תחת החופה, גם יצחק יושב ובוכה, כדאיתא בחז"ל על הפסוק 'וינחם אחרי אמו' שעד שנשא את רבקה ישב ובכה על אמו (בראשית כד סו, עיי' רש"י, ספורנו), ולא עוד אלא שאברהם נשאר עם בן רשע 'ישמעאל', ודייקא אז כתיב 'וה' ברך את אברהם בכל'. ומה שנאמר גבי יצחק 'ואוכל מכל' (כו לג), היה בשעה שחרד יצחק חרדה גדולה וראה פתחו של גיהנום פתוח לפניו (בר"ר סו ב), ואז אמר 'ואוכל מכל', ומה שנאמר ביעקב 'יש לי כל', היה בשעה שמצא את עשו בא לקראתו עם ארבע מאות איש להורגו, ואז אמר 'יש לי כל', ולכאורה צ"ב, מדוע הננו מייחלים ומצפים להתברך כאותם ברכות שנאמרו בזמני קושי, לא במצב של שלווה, בשמחה ונחת.

ויש מפרשים, דזוהי 'ברכה שלימה' שאף בזמני קושי ויסורים אינו נופל בקרבנו, אלא מתחזק להאמין בה' כי הוא עשה ועושה את הכל לטובתו הנמורה, וכך מצינו במעשיו של אברהם אבינו, שאף אחר פטירת שרה התחזק, כדכתיב (כג ג) 'ויקם אברהם מעל פני מתו', ולא נתן לעצמו ליפול, גם יצחק אמר דבריו

א. ואפשר להוסיף ע"ז, דאיתא בגמרא (ב"ב יז.) ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה בכל, יצחק דכתיב ביה מכל, יעקב דכתיב ביה כל, והוא על דרך שביארנו, דאע"פ שבאותו הזמן בו נזכרו לשונות אלו בכתוב לא היה להם רק טוב והיה שם סבל וכאב מ"מ בכל מצב הכירו בה איזה טובה וקיבלו את ההנהגה מהבורא יתברך, ואכן זהו טעם גן עדן בעוה"ז.

וכן איתא בספר 'מאמר יחזקאל', וז"ל, רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ע אמר פעם, אז א איד זאגט אז ס'איז עם גוט, זאגט דער אייבערשטער 'היטיב עמך', איך וועל דיר ערשט ווייזן וואס הייסט גוט (אם יהודי אומר שטוב לו, אומר השי"ת אני אראך מה נקרא טוב).

אגב אורחא, בספר בית קלם (ח"ב עמוד טו) מובא שצוואתו של רבי נחום זאב זצ"ל (בנו של הסבא מקלם) היתה שום שבחים אל יגידו אחרי, אתם יכולים רק להגיד שהוא אהב לחשוב בעיניי אמונה.

ב. הנה כתיב בפרשתן (לב יג) 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', היה אומר הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל בשם החסיד הנודע רבי לייבל קוטנער זצ"ל, אשר עברו עליו בחייו ייסורים רבים ובפרט בתקופת המלחמה, צרות ויסורים שונים ומשונים, ומרגלא בפומיה, שלא מצינו בין האבות הקדושים מי שעבר צרות רבות ורעות כמו יעקב, חדשים

באר הפרשה - וישלח

את הפסוק (ישעי' ב יא) 'ונשגב ה' לברו ביום ההוא'. ומבאר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארא זי"ע דבא לומר שלא תתמה האידך גבר יעקב על שרו של עשו, הרי 'מלאך' הוא בוודאי לא היה 'ויאבק' עמו כמריבת אנשים שמכין זה את זה בגופם, ובמה הכניע יעקב את המלאך. לזה הסמיכו את הפסוק 'ונשגב ה' לברו ביום ההוא', לומר, שיעקב אבינו בתוקף אמונתו לא ראה לנגד עיניו את 'שרו של עשו', אלא את ה' לברו². ובאמונתו זאת זכה להפיל ולהכניע את שרו של עשו.

ולמדנו על חיווק הבטחון בהקב"ה מבלי שום מקום לייאוש, וזהו כל יסודה של מצוות לא תעשה דכתיב בפרשתן (לב ג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה', וכמו שכתב בספר ה'חינוך' (מצוה ג), וז"ל, משרשי המצוה זו כדי שיהיה רמו לישראל שאף על פי שישבלו צרות רבות בגלויות מיד העמים ומיד בני עשו שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם ויבא להם גואל ויגאלם מיד צר, ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצווה שתהיה לזכרון יעמדו באמונתם וצדקתם לעולם וכו'.

וזוהו שנאמר בהמשך הענין (פסוק לא) 'ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלוקים פנים אל פנים ותנצל נפשי', שעל ידי שראיתי אלוקים פנים אל פנים

עם אלוקים ואנשים - ע"י האמונה ינצל משרו של עשו בפרשתן (לב כה), 'ויוותר יעקב לברו ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ובמדרש (בר"ר עז א) הסמיכו

לבקרים נתרבו צרותיו, מתחילה בצרת לבן, צרת עשו וצרת דינה ויוסף, ודייקא אצלו כתיב 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', ללמדנו שאין אנו יודעים מהי הטובה האמיתית לאדם, וכמו שאכן היה, שע"י כל אלו הצרות זכה יעקב להקים י"ב שבטי י-ה ומיטתו שלמה.

כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם, שער שמירת השבת פ"ג בהגה"ה) וז"ל, 'וכיון שדעת האדם מעוטה כל כך, אין לנו לחקור אחר הנהגתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וצריך האדם להתהלך עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה, הוא הכל לטובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואז בוודאי יזכה לראות בסוף באלו הדברים גופא שהיא הכל רב טוב וחסד, כמו שמובא בגמרא (ברכות ט:): במעשה דרבי עקיבא, עכ"ל.

וכך הביא בספר מכתב מאליהו (ח"א עמ' 84) ואמר מו"ר רבי צבי הירש ברוידא ז"ל ע"ז משל נפלא, אם יצו לאדם שיעמוד ברחובה של עיר ויפשיט את העוברים ושבים ממנעליהם ויחזור להלביש אותם, בוודאי ירגיש הלה השפלה נוראה ובזיון גדול. ומ"מ פוק חזי את 'מוכרי המנעלים', אם תהיה חנותו מלאה קונים, וירבה למדוד את הנעלים על רגליהם מאות פעמים בשעה, תגל נפשו וישמח בכל מיני שמחה, שמא תתמה ההשפלה והבזיון להיכן הלכו... אלא מפני שהוא מרויח בזה את פרנסתו הרי הוא מאושר ושמח בכל פשיטת ולבישת מנעל. כיו"ב כשיבין האדם שהקושי הבא עליו לרווחתו הוא בא בוודאי יגיל וישמח בו.

וכבר רמז לה רבינו 'הרוקח' (בסידורו), בכתוב (תהלים קיח ה) 'מן המיצר קראתי קה ענני במרחב קה', פירוש, מן המיצר קראתי - אל ה' - ראה נא ה' בעניי וצרתני, כי צר לי מהר ענני, ענני - ענה לי הבורא ית', 'לא כן בני, הינך במרחב' - אין כאן צר ומצוק, רק בעיני בשר נראה הדבר כ'צרה', אבל באמת הכל 'מרחב' וישועה.

חשבון נפלא שמעתי מאחד מגדולי ראשי הישיבות בני. כי הנה אם נראה אדם נוסע בכלי רכב יקר עד מאד אף במקום חשש קלקול לרכבו - נסיק כמסקנא כי הצורך להגיע לאותו מקום חשוב ושווה לו הרבה יותר מסכום שוויו של הרכב, כמו"כ אם נראה אדם הנקרא כ'שפוי' עושה מעשה שטות ונכנס לביהמ"ד מבלי אנפילאות ומנעלים לרגליו וכל רואיו יתמהו 'מה אירע' לו וכי נשתבשה דעתו ח"ו - לא ולא, אלא מן הנראה כי איש פלוני הבטיח לו בעד 'שטות' כזאת כמאתיים אלפי דולר וכל כיו"ב, ומכאן שבכל דבר הנראה כמשונה תאמר בע"כ כי הטובה הנצמחת ממנה גדולה פי כמה וכמה מהפסד עשיית ה'שטות'... אמור מעתה, כשרואה האדם שהקב"ה מתנהג עמו בהסתר פנים וכדו' בע"כ תאמר כי הטובה שתצמח לו מקושי זה שווה פי כמה וכמה מקושי זה...

ומרומזים הדברים ב'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבחינה) שיש לנו להודות על הייסורים כי בוודאי טמונים בהם טובות הרבה והם לצורך טובה גדולה יותר מגודל הקושי שעובר עליו בזו העת.

ג. בעת מגורי הגרי"ז מבריסק צוק"ל ב'ווילנא', היה השלטון מחרים מזמן לזמן 'דירות' עבור קציני הצבא ופקידי הממשל, ובתמורה היו נותנים לבני הבית דירה מחוץ לעיר. על כל דירה שהיתה ברשימת הצבא היו בני הצבא תולים מודעה על דלת הבית שייתכן ויצטרכו את דירתם, להיותם מוכנים אחר הודעתם בשנית - לעזוב את הבית

עליו. אבל משיצא לשהות בין הבריות בעבודת הבית או בשדה, נשכח ממנו הכל, וכבר נדמה לו כי פלוני הזיק לו בענין פלוני, ומתקנא ברעהו ש'הרוויח' בכוחות עצמו כך וכך...^ה, לזה בא שרו של עשו והעיד 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים', כלומר שאף בשהותו בין אנשים היה עם אלוקים, ולא הסיח דעתו מהבורא יתברך שמו בכל עת ובכל מצב.^ו

- שגם כאשר התגבר שרו של עשו ראה את כח האלוקות שבו על כן ותנצל נפשי.^ז

מעין הדברים מבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (בר"ה ויאמר) האמור בעניין (פסוק כט) 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. כי יש מי שבעת התפילה או כשהוא עוסק בתורה ובמצווה, הגו זוכר את ה' הניצב

תוך ארבעים ושמונה שעות. ביום מן הימים בהגיע אחד מבניו מבית המדרש וירא על השולחן 'מודעה' כזאת, ועוד אמר לו הגרי"ז כי הודיעו להם שתמורת דירתם יקבלו בית מדור הרחק - מחוץ לעיר. החל הבן לחשוש, מה יהיה, האם נאלץ לעזוב את 'ווילנא המעטירה', אותו היום 'יום שלישי וישלח' היה, ופתח הגרי"ז חומש בראשית ואמר - לאחר שנאבק יעקב עם המלאך שרו של עשו, אמר לו המלאך 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל' (לכ כט), ופירש"י, 'עם אנשים' - עשו ולבן, ולכאורה קשה, הרי עדיין לא נפגש יעקב עם עשו, ועדיין לא הוכרעה מלחמתם כלל וכלל, והאיך אמר לו המלאך - כי שרית ותוכל, אלא, צריך לומר, שכל מה שיארע כאן בהאי עלמא, אינו נקבע כי אם ממעל, ואם ניצח יעקב את 'שרו של עשו' נחשב כמו שכבר הוכרעה המלחמה, וכבר אפשר לומר 'ותוכל' לו לעשו. כמו כן לעניינינו, אין להתייחס כלל למה שאומרים פקידי הצבא כאן בעולם, כי אם למה שאומרים בשמים, ואם מן השמים אמרו שנשאר בביתנו - לא יועיל להם כלל לשנות את הכרזת מעלה, והעידו בני המשפחה, כי במשך אותם הימים הרבו בני הצבא לבוא ולבדוק את ה'דירה', ויהי אך פתחו את דלתות הבית והחלו להיכנס, מיד נסו משם כל עוד נפשם בכפם, על אף שהדירה היתה ממש גדולה ומרווחת. והיה הדבר לפלא, כי בני הישיבה שנתרו בוויילנא סיפרו, כי מיד למחרת היום שעזב הרב את העיר, הגיע אחד מקציני הצבא לדור בה.

ד. כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"ג ס) חובה על האדם למעט את ערך מצוקותיו אשר יציקו את לבבו, ר"ל, לחזק את דעתו ולבטל את הגלים אשר יעלו על ראשו, ובהסירו רגשותיו, לא ירגיש, ויקבל שכר על הפרישה. עוד כתב (שם איגרת ה) 'מה טוב להרגיל המחשבה על האמת המפורסם, כי כל מאורעות האדם ע"י כח אחד המקיף הכל ומכיל הכל, ואין שום מציאות מוחשית ומושכלת זולתו יתברך, ונשיאת עין אליו יתברך מחזרת הישועה על הדבר הנישא אליו יתברך, ואף לעבודתו יתברך וללימוד התורה'.

ה. פעם אמר הגה"ח רבי חיים ווערנער שליט"א להרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע אחרי איזה פייערדיגע שמועס (שיחה 'בוערת' ונלהבת) היום הרגשתי שהדיבורים היו מכוונים ומדוייקים עבורי, אמר לו הנת"ש, אף אני אמרתי כיו"ב להרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע אחר שיחת קודש ששמעתי ממנו, אמר לי הרבי בדרך מעשה ומשל, פעם נכנס יהודי אל ה'חייט' לקנות לעצמו מעיל מכובד ומפואר, בהיותו שם לבש על עצמו איזה מעיל, נענה בהתפעלות ואמר, הרי זה בדיוק תפור עלי, ומתאים למידתי, אמר לו החייט אז ס'איז גוט פאר דיר, נעם זיך עס (אם זה מתאים עבורך קח לך את זה), כאומר, נו, אם הדיבורים היו מכוונים אליך, קח אותם והכנס אותם בלבך עמוק, העיקר 'למעשה'.

מעשה בשני ידידים, ששוחחו ביניהם אודות השר שבמדינתם, פתח האחד לדבר בגנות השר, על רוע לבו ומעלליו שמתנכל לבני העיר, ויענהו רעהו ויאמר, הרי 'לב מלכים ושרים ביד ה', נענה ואמר, אכן כדברך, אך אני מדבר לולא זה... אמר לו השני הנך דומה להאי גברא שהזמין אצל רעהו שיבשל עבורו את כל מאכלי השבת, ממחרת השבת, נפגשו השניים, ושאלו רעהו, נו, האיך היה ה'טשולנט' שלי, ענהו הראשון, צר לי לומר לך, אבל לא 'עונג' ולא 'כבוד שבת' היה בו, מכיוון שהעמסתו בשפע גדול של מלח ושאר דברים חריפים, וממילא לא היה ראוי לאכילה כלל, החל 'המבשל' להצטדק, וכה אמר, דל מהכא את המלח ושאר חריפי הטעם, האם היה הטשולנט טוב... אחי ורעי אהובי וידידי, האומר שמאמין הוא בה', אך הנהגתו בפועל - מלאה חששות ופחדים, השתדלויות יתירות, או מחשבות והרהורים שפלוני עשה כך ואלמוני כך, הריהו ממש כאותו מאכל המלא במלח ושאר דברים חריפים, שאין לו כל טעם, וכמו שאי אפשר להפריד בין המאכל לתבלין שבו, כך - מחשבותיו ומעשיו של האדם הם חלק מאמונתו הפנימית, ואי אפשר לצפצף 'בטחון' - בטחון' בפיו, ובפועל לחיות באופן שהוא סותר את הבטחון. ו. סיפר הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, פעם נסעתי בעגלה בימות החורף יחד עם מורי ורבי הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ, במהלך הנסיעה נסענו במקום מדרון משופע, והיה נדמה שהעגלה עומדת להתהפך בעוד רגע, ורציתי

באר הפרשה - וישלח

והנה גבי אברהם אבינו מצינו שלא היה ירא כן אלא 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' (טו ו). ובביאור הדבר, כתב הגר"א (בביאורו על משלי כה טו) בהקדם הביאור בנוסח שאנו אומרים בתפילת 'נשמת' - 'עד הנה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך ה' אלוקינו ואל תמשנו ה' אלוקינו לנצח', דבשעה שאדם מכיר שכל זה שעד הנה עזרונו הכל היה אך ורק מרחמך - רחמי ה', כמו כן מה שלא עזבונו הוא רק חסדיך ה', אזי הוא מובטח שאל תמשנו ה' אלוקינו לנצח, כי אם היה הדבר תלוי בזכויותיו של אדם הרי אפשר שיתמו זכויותיו. אבל מכיוון שהכל בא עליו מתוך רחמי וחסדי ה' שוב אין חשש שיפסקו, שהרי - הטוב כי לא בלו רחמך, והמרחם כי לא תמו חסדיך^ט.

ולכן לא חשש אברהם שמא יגרום החטא כי 'ויחשבה לו צדקה' - החשיב את כל הטובה שהיה לו עד עתה כצדקה וחסד מה' - לא בזכות מעשיו, והרי חסדיו יתברך אין להם קצבה.

וכאשר האדם מתחזק באמונה שלימה ובבטחון כי הכל לטובה הרי הוא ממתיק מעליו את הדינים ונהפכים למידת הרחמים, וכמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (חיי שרה ד"ה ויהיו) וז"ל, ויאמין באמונה שלימה שבכל מילי הוא רק חסדי ה' ורחמי המרובים, ואפילו בראותו שבאים עליו שום דינים וצרה ח"ו יאמין כי מאתו לא תצא הרעות, והוא רק טוב וחסדי ה' עליו להשיב לאחריתו. וכמו שהוא מאמין ובוטח בחסדי ה' שהוא רק טוב וחסד ורחמים, והצרה ובהינתן דין שבא עליו שהוא רק רחמים^ה, כן יתחפך עליו מלמעלה ממדת הדין למדת הרחמים. עכ"ל.

קטונתי מכל החסדים - המכיר שהכל מחסדי הבורא לא תפסק טובתו לעולם

בפרשתן (לב ח), 'ויירא יעקב מאד', ובחז"ל (ברכות ד.) שאף שכבר הבטיחו ה' ושמרתך בכל אשר תלך' (לעיל כה טו), מ"מ היה יירא - שמא יגרום החטא,

לקפוץ בזריזות מן העגלה החוצה, אבל הרה"ק מקרעמניץ אחז בי בידו הקדושה ואמר לי שב במנוחה לא יאונה לך כל רע. וכך היה, העגלה עברה את מקום המדרון בשלום. אבל, כעבור זמן בעוד העגלה נוסעת במקום מישור בדרך חלקה - לפתע פתאום נתהפכה העגלה וכולנו נפלנו על השלג, נענה הרה"ק מקרעמניץ ואמר לי, נו, דו זעהסט (אתה רואה), אבל לא הבנתי למה כוונתו.

רבות התבוננתי בדבריו, מה רצה לומר לי - מה הנני רואה, לאחר זמן רב הבנתי שנתכוון לרמוז לי הוראה בעבודת השם, פעמים שהיהודי מהלך בדאגה, שמא ייפול ח"ו ברשתו של היצר הרע הפורס מכמורת לרגליו, ואז הקב"ה אכן עוזר לו שלא ייפול ברשתו של היצר. אבל כשהיהודי מדמה בעצמו שהוא הולך בדרך הישרה, ואינו מעלה על ליבו כלל שהיצר עומד להפילו ברשתו, דווקא אז הוא עלול פתאום ליפול לבאר שחת ר"ל.

גם יש בזה לרמז לענין האמונה. כי המאמין בה' וזוכר ממנו בכל עת ושעה לא יכשל ולא יפול, אמנם אם ח"ו ישכח, וירגיש שאינו צריך סעד לתמכו ממעל על כל צעד ושעל, זה מסוכן ליפול אף בדרך מישור וחלקה.

ז. אחר פטירת הגאון רבי משה קליערס זצ"ל נתמנה הגאון רבי אשר ווערנער זצ"ל למלא מקומו ברבנות העיר ובכלל זה נתמנה לראש הכולל בכלל 'אור תורה' שעל ציון התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס, ר"א הקפיד מאד לשלם לאברכים את קצבתם בכל ראש חודש 'בעיתו ובזמנו', פ"א בליל ראש חודש עמד ר"א וראה שאין בידו מעות לשלם למחרת, אף שכבר הגיע ובא ליל ר"ח... ולבו היה שבור בקרבו עד מאד, בלילה ההוא, חלם ר"א שהרב ז"ל - רבי משה, נגלה אליו בחלום, ומבקש ממנו להכין לו 'קאוועלע' (משקה קפה בלשון אידיש, ולשון קאוועלע יכול לשמש כלשון 'קוה' אל ה'), מיהר ר"א להכין קאוועלע לרבי משה, אבל ר"מ איננו מרוצה, ושאלו 'דאס איז א קאוועלע' (וכי זהו קפה), מיד הכין ר"א כוס שניה, גם עליה אמר לו ר"מ, וכי זה קאוועלע... ויקץ ר"א והנה חלום, עד שהבין, שהוא דורש מאתו לקוות כראוי אל ה', ומדוע הוא כ"כ שבור מחמת שאין לו מעות לשלם למחר, והרי הקב"ה כל יכול... ח. כך היה אומר הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע, מי שאין לו ביטחון, יתחזק לבטוח בבוראו שיושיעו וימלא את מחסורו אף שאינו בעל ביטחון. כעין זה אמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע, למי שקבל בפניו שאינו 'בעל בטחון', על זה גופא יש לך לבטוח בה' - שיעזרך לבטוח בו.

ט. מענין לענין, כתב ה'רבינו בחיי' בפרשתן עה"פ (לב יא) 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות', וז"ל - מכאן, שחייב אדם שיזכור בזמן השלווה את ימי הרעה, כדי שיתבונן ביתרונו שיש לו עתה, ויודה להקב"ה

איך כל כך שמירה מרוב חביבותם, לכן העמידם - 'אחרון אחרון' חביב' - כי לפי גודל החביבות כן גודל השמירה הנצרכת לאדם.

הוסיף נופך הרה"ק ה'ברך משה' מסאטמאר זי"ע (ברך משה בפרשתן אות ג), דלכן נאמר (לג ה-ו) 'ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוונה, ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו, ואיתא ב'בעלי התוספות', דמדויק הקרא נראה שאצל השפחות רק הן השתחוו ולא בניהם דכתיב בהן ותשתחוונה (לשון נקיבה), ואילו גבי בני הגבירות (לאה ורחל) השתחוו הן ובניהן, שבהן נאמר וישתחוו (לשון רבים) והיינו שגם בניהם השתחוו. והטעם כמו שאמרנו, כי בני השפחות לא נתייראו כ"כ מעשו בהיותם 'נרדפין' וה' עמהם, לכן לא השתחוו ולא הכניעו עצמם לפני עשו.

ואכן, כראות עשו כי יש מבני יעקב שאינם מתפחדים ממנו כלל ועיקר, שאלו 'מי אלה לך' - מי הם

יבקש את נרדף - טובה וברכה הבאה ע"י הודיפות

בפרשתן (לג ב), 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים', וברש"י, 'אחרון אחרון חביב', היינו שלפי סדר חביבותם כך הרחיקם מעיניו של עשו. הקשה הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל בפרשתן) הא"ך הותר ליעקב לעשות כן, הלא 'אין דוחין נפש מפני נפש' (אהלות ה ו), אלא, מתריץ ה'דברי יחזקאל', שהרי כלל ידוע הוא כי 'אלוקים יבקש את הנרדף' (קהלת ג טו), ואפילו צדיק הרודף את הרשע - גם כן אלוקים יבקש את הנרדף (מדרש קהלת ג), ומכיוון שהשפחות ובניהם היו נרדפים מבני הגבירות, ידע יעקב שעשו לא יוכל להרע להם, כי הקב"ה שומרן מכל משמר, לכן העמידן ראשונה, ולאחריהן את לאה וילדיה שיותר מסוכנים המה מבני השפחות אבל לא כמו רחל, כי לא היו נרדפין כבני השפחות, אבל גם לא היו אהובות כרחל ובנה, ואת רחל ובנה החביבין ביותר שעליהם

על זאת, וכן אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ז יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה', פירוש, 'ביום טובה' ראה וזכור מ'יום רעה'.

ידוע שהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה אומר שיעקב אמר 'עברתי את הירדן הזה', לשון נוכח, כאדם המראה באצבע, ומכאן למדנו שתמיד זכר את הנס, והיה כאילו הירדן נמצא לפניו והוא מראה עליו 'את הירדן הזה' עברתי בניסי הבורא.

י. המהרש"ל מבאר את לשון התפילה 'ונפשי כעפר לכל תהיה', וז"ל. 'ואני שמעתי מה עפר הכל דורסים עליה ואחר כך היא דורסת על כל הדורסים (שלבסוף הכל עולים לשמי רום, וגופם ייקבר באדמה), אף אני כן לכל מצערי, עכ"ל. וכך הוא דרכו של עולם, שכל מי שדורסים עליו, ומשפילים את כבודו, הקב"ה מרימו ומגביהו, כ'עפר' שהכל דורסים עליו, אך בהגיע היום הרי הוא דורס על הנבראים כולם (חכמת שלמה ברכות יז. ועיי"ש בתוד"ה ונפשי).

כעיי"ז רמז הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע בפרשתן (לב ה-ו) - 'עם לכן גרתי ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה', דכך שלח יעקב לאמר לאחיו עשו, הבט נא אחי וראה - לבן הארמי 'רדף' אותי, והיצר צעדי בכל עת ובכל שעה, ובזכות זה נתברכתי ממעל בכל מיני שפע ברכה ועשירות עד שויהי לי שור וכו', עתה, דע לך, אם מחמת שנאתך רוצה אתה שלא יגדלו ויתרבו נכסי וממוני עוד ועוד, חדל מלרדפני, כי ברדיפותיך תרבה עשירותי עד מאד. יא. בימיו של הגה"ק 'בית הלוי' זי"ע (בעיר בריסק) היה שוחט שנהג לשחוט ולמכור בשר בהמה ועוף שנשחט ללא רשותו והשגחתו של רב העיר - הבית הלוי, לגודל החוצפה התאספו ראשי הקהילה בבית הרב לדון כדת מה לעשות בפורץ גדר הלז. באסיפה ישבו כל רבני ונכבדי הקהילה וחיכו לבואו של הרב, אך אדהכי והכי נכנס אותו שוחט והתיישב עמהם, מעתה כבר לא יכלו הנאספים לדון בענייניו של השוחט. כעבור זמן מה הופיע הבית הלוי במקום האסיפה, תיכף נגשו אליו כמה עסקנים ובקשו הימנו שיצווה על השוחט עז הפנים שיעזוב את הבית, הבית הלוי שמע דבריהם אך לא הגיב במאומה ושב לחדרו. אחר זמן מה יצא שוב הבית הלוי מחדרו, ושוב באו אליו ובקשו מלפניו שיסלק את השוחט, ואז יוכלו לדון במעשיו ולמנוע בשר שאינו הגון מפיות ישראל קדושים. נענה הבית הלוי ואמר, הלא תכלית האסיפה הייתה לבער את מעשיו של אותו השוחט מקרבנו. אך אם נבייש אותו ונלבין את פניו על ידי שנסלקו מכאן, מיד יהפוך זה השוחט לנרדף, ואלוקים יבקש את נרדף - אפילו אם הוא רשע, ואז כבר לא יהיה בידינו כל כוח וסייעתא מן שמיא לפעול כנגדו.

באר הפרשה - וישלח

לאחיו עשו 'ויהי לי שור וחמור צאן...' ומבאר ה'רבינו בחיי' שבאמת היה לו להקדים את הצאן ולאחר מכן לומר 'שור וחמור', שכן הוא הדרך בכל מקום, מפני שהצאן הוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות, ומוכיח כן מתוך הפסוקים הנאמרים באברהם ויצחק שתמיד מין הצאן קודם לכל הבהמות. ומה שלא הקדימו בכתוב הזה, לפי שלא רצה להתרים כנגדו, שהרי כל בעסו של עשו על יעקב היה על לקיחת הברכות, וכל זה היה ע"י צאן וכמו שאמרה רבקה ליעקב 'לך נא אל הצאן' (בו ט), על כן איחר את הזכרת הצאן.

מערתה תמוה מדוע כששלח לו את ה'דורון' שלח תחילה צאן כדכתיב (לב טו) 'עזים מאתים ותישים עשרים'. ומבאר הרבינו בחיי כי באן קודם תפילה באן לאחר תפילה". וז"ל (בשנינו) הקדים העזים כמנהגן בכל עדר, שהעזים והתישים קודמין לשאר

אלו אשר אמיץ לבבם ואינם מתייראים ממני, אמר לו יעקב אבינו 'הילדים אשר הנן אלוקים את עבדך' - שיש עליהם שמירה מיוחדת של אלוקים יבקש את הנרדף.

כתב רבינו יהודה החסיד זי"ע (ספר חסידים אות תתרט"ו), אין דבר שכתוב בתורה שאין בו הוראה לדורות, וראיה, שהרי העולה לתורה מברך 'לפניה ולאחריה' - 'נותן התורה', אפילו בפרשה שאין בה שום מצוה, כגון פרשת וישלח, (אין בה מצוה מלבד לאו אחד של גיד הנשה), 'כי לא דבר ריק הוא מכם' (דברים לב מז)... ומפרשה זו ילפינן שיהא אדם נכנע לפני אחיו".

התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה

נוראות למדנו בפרשתן בכוחה של תפילה, כי הנה כתיב בפרשתן (לב ו) שיעקב שלח לאמר

יב. פעם הגיע הרה"ק מטשארטקוב אצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זיע"א ובעברו מתחת למנורה שהשתלשלה מן התקרה כפף את ראשו כדי שלא ייטנף ה'שטריימל' מהמנורה שהיתה מלוכלכת מאבק ומשעווה ושמן, לאחמ"כ הסירו מראשו ובדק אם שלט בו הטינוף (כי היה לו שטריימל עם כיפה גבוהה כמנהג צדיקי בית רוזין), נענה אליו רבי אהרן, הרואה אתה בני, אם נכנעים לא מתלכלכים (אמרות טהורות).

בעניין זה ידועים המה דבריו של הרמ"א (דרכי משה יו"ד סי' ל"ה) כי הרוצה לבדוק בהמה בחיותה אם כשרה היא אם טריפה. יוליכה ויתן את ידו בגובה גבה, והיה אם הבהמה תתכופף ותרכין את ראשה בכדי לעבור מתחת ידו אות היא שכשרה היא, אך אם היא נשאת בהרמת הראש ידע שטריפה היא, וסימנך לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה. אף אנו נאמר בדידן, המרכין את ראשו בענווה קדוש וכשר יאמר לו, אך המרים את ראשו בגסות הרוח לאמר אני ואפסי עוד, הרי"ז סימן היכר שטריפה הוא רח"ל. על פי זה ביארו מה דכתיב אצל יעקב אבינו (לב יד) 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו'. כי יעקב אבינו הניח את ידיו ונתן לכל בהמותיו לעבור תחתיה, וכל הבא ונשאר בידו מחמת שלא הרכין את הראש, הבין יעקב אבינו שטריפה היא ואותה שלח לעשו אחיו.

יג. סיפר רבי יוסף דב רוזנשטיין ז"ל מבני ברק, לפני כשישים שנה השתוללה בארץ הקודש מגפת שיתוק ילדים 'פוליו' ל"ע, גם בתו של רבי יוסף חלתה במחלה זו, בלילה אחד כשהמצב נעשה נואש ומסוכן, רץ ר"י שהיה ממקורבי החזו"א באמצע הלילה אל החזו"א מתוך החלטה שאם ימצאו ישן יעירונו - לנוכח מצב בתו העומדת בסכנת חיים ממש, בהכנסו לביתו של החזו"א מצאו עומד ופניו אל הכותל, ובעינים עצומות כמו בתפילת 'שמונה עשרה' הוא מברך אשר יצר. כמוכן שהחזו"א לא הרגיש כלום, אבל משגמר את הברכה 'רופא כל בשר ומפליא לעשות' זעק רבי יוסף אמן.

החזון איש הפנה פניו לראות 'מי הוא זה ואיזה הוא' שנכנס לביתו באמצע הלילה ומצא את רבי יוסף, נענה אליו ואמר, יוס'ל מה אתה עושה אצלי עכשיו, השיב ר"י, רבינו, כך וכך מצבה של בתי. אמר לו החזו"א, יוס'ל, אל תדבר נארעשקייטען (שטויות), לך הביתה כי מצב בתך טוב מאד. אבל רבי יוסף בשלו, רבי, המצב קשה. אמר לו החזו"א בשנית, יוס'ל אל תדבר נארעשקייטען, הרי אני אמרתי רופא כל בשר ומפליא לעשות ואתה ענית אמן, בוודאי הוטב מצבה לגמרי, רבי יוסף חזר לביתו וגילה שירד ה'חום' (פיבער) (הובא גם במעשה איש, ח"ג עמוד רכה).

מעשה היה בעיה"ק ירושלים לפני כשבעים שנה שנולד בן להגאון רבי נחמיה בקר זצ"ל, מיד אחר לידת הבן הייתה היולדת בסכנת נפשות, עד שאמרו הרופאים ובראשם הרופא המפורסם ד"ר שיקלוש שמטעם 'פיקוח נפש'

ולנצח נצחים - עיקר קניני האדם בעיני רוחניות

בפרשתן (לג יז) 'ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות', מובא בשם הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (הת"ס ליקוטים מספר כתב וחתם סופר) לפרש, 'לו' הכוונה למהותו וצרכי הרוחניות שלו, לזה בנה 'בית' היינו קבע, אבל ל'מקנהו' היינו לגשמייות שלו עשה רק 'סוכות' דבר עראי בלי קביעות והשקעת המחשבה. ומעשה אבות סימן לבנים ללמדנו להיות חכם המשקיע ב'עיקר' ולא ב'שפל', כי עיקר דאגתו של אדם צריך להיות על עסקי עולם ולא על עסקי שעה, ולאפוקי מאותם הרואגים על איבוד דמיהם ולא על איבוד ימיהם וכיו"ב".

הבהמות... והנה לפי מה שכתבתי למעלה, שלא רצה לפתוח לו בצאן בפסוק 'ויהי לי שור וחמור', למה פתח עתה במנחה בעזים ותישים, והרי מין הצאן הם... והענין כי קודם שהתפלל תפלתו לא רצה שיפתחו לו המלאכים בלשון 'צאן', כי חשש פן יהיה בזה סיבה לעורר שנאה ומזכרת חובה להזכיר לו ראשונות, אבל עתה אחרי שהתפלל לא פחד ממנו בלל (ולא די שלא פחד להזכיר הצאן), אדרבה, רצה להפחידו ופתח לו בעזים, לומר לו, אם דעתך להלחם בי לא תוכל, שהרי קבלתי הברכות ע"י שני גדיי עזים, ואמר לי 'הוה גביר לאחריך' (כו כט), ולך אמר 'ואת אחריך תעבוד' (שם מ).

חייבים לנתח בגופה להציל את חיה - אבל עליהם לדעת שהרך הנולד להם יישאר 'בן יחיד', כי לא תוכל האשה ללדת עוד בנים. מיד שילם רבי נחמיה לרופאים את דמי הניתוח והחלו להתכונן לקראת הניתוח, אך ברגע האחרון החליט ר"נ לרדת לבני ברק לשאול את דעת קדשו של החזו"א האם לעשות הניתוח או לאו (באותם הימים לא היו הדרכים מצויות כהיום, והדרך מירושלים לב"ב ארכה כמה שעות בטלטולי דרכים קשות), בבואו לשם עמד החזו"א ב'נטילת ידיים' לפני תפילת המנחה, אמר לו ר"נ, באתי הנה בשאלת 'פיקוח נפש', אמר לו החזו"א, שאל נא את שאלתך, גולל ר"נ באזני החזו"א את מצב בני ביתו, ויען לו החזו"א 'וכי מה שאלה יש כאן - הרי פיקוח נפש יש בדבר', עליכם לקיים את ציווי הרופאים ולנתח. לאחמ"כ שאלו החזו"א האם כבר התפלל מנחה וענה בלאו, א"ל החזו"א התפלל עמנו... אחר תפילת המנחה - כשרצה ר"נ למהר לחזור לעיה"ק ירושלים, קרא לו החזו"א וביקש מעמו - חזור על שאלתך, חזר ר"נ על שאלתו, אמר לו החזו"א סע לביתך לשלום, ואל תעשו את הניתוח, נתפלא ר' נחמיה, והרי הרב אמר לי שמה שאלה יש כאן, פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. ענה לו החזו"א, כאן לפני מנחה כאן לאחר מנחה... (הוסיף ר"נ לשאול, ומה עם התשלום שכבר שילמתי לרופאים - אמר לו החזו"א אם הרופאים יחזירו לך את המעות מעצמם קחם מעמם, ואם לאו אל תתבעם...) בחזרו ל'בית החולים' ותשובת החזו"א בפיו רגזו עליו הרופאים מאד, בצעקתם כי רבה, הרי בעסקי נפשות עסקינן כאן והיאך אפשר להסכים שלא לנתח, כי לדעת הרופאים היה זה בגדר 'מאבד עצמו לדעת'... אך הוא ענה לעומתם - הרב אמר שלא לנתח... לאחר כמה ימים נתגלה גודל הנס ורוחב דעת תורתו של החזו"א, כי מצאו בגופה 'זיהום' שאי אפשר להעלות על דל שפתיים גודל הסכנה שיש בזיהום אחרי ניתוח. ואכן האשה האריכה ימים ושנים רבות וארוכות, ואף ילדה לאחר מכן עוד תשעה בנים ובנות בבריאות השלימה (ואף את המעות החזירו הרופאים בשלימות).

הוסיפו בני המנוח ואמרו, כל ימיו של אבינו היה חוזר בפנינו - הביטו וראו אף אצל אדם גדול כהחזו"א איזה נפקא מינה היה לפני תפילת מנחה ולאחריה, כי בתפילה אחת אפשר לאדם להפך כל מצבו ומעמדו לבלי הכר, לטובה ולברכה.

יד. איתא במשנה (אבות ד טז) 'העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטורקלין', בספר 'משחת שמן' (בראשית עמוד רז) מביא ששמע מאדם נכבד לפרש בדרך משל לאדם שקנה חלקת אדמה לבנות שם בית, ראשית דבר יזמין 'אדריכל' לשרטט תבנית הבית והחצר, בפרוזדור והחדרים, ומה יקרה אם הלה יחזיק את עצמו כ'חכם' ויתחיל מיד לבנות מבלי כל מחשבה תחילה, ויעשה לעצמו פרוזדור גדול בכניסת הבית ומעתה לא ישאר לו מקום לבנות חדרים הרבים אשר איווה לבנות בביתו החדש והמפואר. זה הכלל, אי אפשר לבנות בית כרצונו, רק אם יכין תחילה 'פלאן' (תכנית) כדת מה לעשות בכל פיסת אדמה, והעיקר, עליו להזהר שלא להשתמש עם כל המקום לפרוזדור לפני החדרים. וזוהי כוונת דברי המשנה האף אומנם שאי אפשר לאדם להתקיים בזה העולם מבלי ה'פרוזדור' - עניני עוה"ז, מכל מקום עליו להזהר לבנותו רק לפי ההכרח, וישתמש בעניני עוה"ז כפי הנצרך בלבד, וכך תשאר לו מדור ראוי לשמו בעולם הבא, בכבוד הראוי לו.

באר הפרשה - וישלח

אחרים אלא את עצמה ואבוסה) כי זה כל קנינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו, ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו^{טו} ('שבט הלוי' עה"ת ד"ה קטנתי, ועוד).

כתב ה'חוקוני' בפסוק (לב לג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצווה זו נצטוו בני

ויבן לו - עיקר קניני אדם מה שעושה לרעהו בפרשתן (לג יז), 'ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על בן קרא שם המקום סוכות', וצ"ב, וכי דרכו של עולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים^{טז} (אפילו שהם 'בהמות' - וכונן 'אנשים' המתנהגים אליו כבהמה שאינה רואה

טו. הנה נאמר בפרשתן (לב ד) 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, וברש"י 'מלאכים ממש', וצ"ב, מה ראה יעקב להשתמש במלאכים ולהפסיקם מעבודת הקודש אשר עליהם, וכי לא היה יכול לשלוח את עבדיו, וביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שבא ללמדנו על גודל החיוב להיטיב עם אחינו בני ישראל ולבוא לעזרתם עד שכדאי אפילו לבטל מלאך מעבודתו הגדולה והקדושה כדי לעשות חסד עם יהודי.

וכך העיד הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע על עצמו (מובא באהבת שלום פר' קדושים בהגה"ה) ש'בעת שעוסק בתורה ובהתבוננות עד שמגיע לפי דעתו ברומו של עולם, ואז באותו העת אם יש איש אחד אפילו גאר פשוט (-מאוד פשוט) ויש לו איזה עגמת נפש וצריך לדבר עמי איזה חצי שעה להפיג צערו, אז אני מניח את התורה שלי ואת כל הגדלות אבי טאהן א טובה פאר א אידן' (-העיקר לעשות טובה ליהודי).

הקשה כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע שהרי בכל מקום הימין חשובה היא, אם כן מדוע ברא הקב"ה 'לבו' של אדם (שהוא עיקר חיותו) בצד שמאל (של הגוף). אלא בע"כ תאמר, שלבו של אדם לא נברא עבור עצמו, אלא עבור חברו - שירגיש את רעהו ואת מחסוריו, ומכיוון שהעומד זה לנגד זה שמאלו של זה כנגד ימינו של זה ע"כ ברא את הלב בשמאלו כדי שימצא לבו לימין חברו... כי זה תכלית ביאתו לעולם...

בימי קדם היה הגה"ק ה'בית הלוי' נוהג בצאתו מעירו לפשוט מעליו את בגדי הרבנות, והיה לובש בגדים פשוטים עם קסקט לראשו בכדי שלא ירגישו בו עוברי דרכים, פעם באמצע נסיעתו נפתחו ארובות השמים וגשמים עזים ניתכו ארצה עד שכבר לא יכלו להמשיך בנסיעה. משראה כי בבית פלוני עדיין דולק האור מיהר לדפוק על שעריו, מתחילה לא פתח בעה"ב את הדלת, ואף משפתח לא הסכים כל כך במהרה להכניסו בצל קורתו, ורק לאחר תחנונים כי הקור בחוצות מסוכן לעוברים ושבים הסכים היהודי והכניסו לביתו, והשכיבו בפינת הבית בבזיון נורא, והנה, לא עבר זמן ארוך, הגיעו 'אורחים' לאותו הבית ה"ה 'מורו ורבו' המובהק של בעל הבית - הרה"ק רבי אהרן מקוידינוב זי"ע וכמה מחסידיו, מיד העלה בעה"ב את האור בכל הבית והגיש לפני האורחים כסעודת שלמה בשעתו, כשעבר הרה"ק מקוידינוב בדרכו ליטול ידיו לקראת הסעודה נחרד לראות את ה'בית הלוי' שוכב על הארץ בבזיון נורא, ומיד נזדעק על בזיון כבוד התורה... ומיהר להקימו מן הארץ וכיבדו ביותרת הכבוד.

כשמוע כן בעל הבית ש'אורחו' הראשון אינו אלא אותו 'גאון' שכל בני ישראל חרדים למוצא פיו, ניגש אליו בדחילו ורחימו וביקש 'מחילה סליחה וכפרה' על מעשיו שלא ייעשו... ענה לו הבית הלוי בהקדמת הכתוב בפרשתן (לד ז) שאמרו בני יעקב על דבר מעשהו של שכם בן חמור, 'כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה' ולכאורה צריך ביאור כפילות הלשון, כי בתחילה פתחו 'נבלה עשה' והוסיפו 'וכן לא יעשה'. אלא ביאורו שבני יעקב אמרו כי נבלה עשה כלפי אחותם - בת יעקב, והוסיפו שעל זה גופא היינו יכולים למחול על כבוד בית אבא ולהניח לו, אך הלא וכן לא יעשה הוא עשה דבר שאין לעשות עם שום בר ישראל יהיה מי שיהיה, ועל כך אין להם סליחה ומחילה ואחת דתם למות.

ובזה סיים הבית הלוי ואמר, על מה שפגעת בכבודי בתור הגאון הגדול הנני מוחל וסולח לך מחילה גמורה, אבל השפלה נוראה כזאת אסורה להיעשות עם שום אדם מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, על כך אינני יכול למחול ולסלוח לך עד שתעדין את מידותיך המגונות ותלמד הכנסת אורחים מה היא. על כן, בוא נא עמי לביתי אשר בסלוצק למשך שבועיים ימים... וכך הוה, במשך שבועיים שימשו הבית הלוי בעצמו, מבלי תת לשום אדם לשמשו, אלא הוא בכבודו ובעצמו עמד ודאג לכל צרכיו ושמשו במסירות, עד שהיטיב לראות 'מידות' ו'טוב לב' מה הם.

טז. סיפר הג"ר שלום שבדרון זצ"ל, שכאשר נודע לידידיו בירושלים שמדי פעם הוא נוסע לבני ברק אל החזו"א בקשו ממנו פעמים די תכופות לנסוע במיוחד כדי לברר ולשאול את החזו"א שאלות שונות, משנשנה הדבר

היטהרו והחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר וכת דיליה

בפרשתן (לה ב), 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הניכר אשר בתוכם והיטהרו והחליפו שמלותיכם', ומפרש ה'כלי יקר' דלכן אמר 'אשר בתוכם' ולא 'אשר בידכם', לרמוז על ה'יצר הרע' כמאמרם ז"ל (שבת קה:): 'לא יהיה כך אל זר (תהלים פא י) - איזהו אל זר שבגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע'. על כן הזהירם תחילה הסירו את אלוהי הנכר אשר 'בתוכם' - היטהרו מהרהורי הטא ועוונותי, ואחר כך והחליפו שמלותיכם - שכבל עת יהיו

ישראל למען יהיה להם לזיכרון, מה שאירע ליעקב אבינו כשנותר לבדו, בעברו את הנהר לחזר אחרי הפכים הקטנים, דמכיוון שבניו לא ליווהו, ועל כן חזר אליהם כשהוא צולע על ירכו, ומזה ילמד כל אחד להיות טוב ומיטיב, לגמול חסדים טובים בין איש לרעהו, לכל אחד בהצטרבותו ברונחניות ובגשמיות.

כתב 'רבינו יונה' (שע"ת ש"ג י"ג) חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו" אם דל אם עשיר, וזאת מן החמורות זמן העיקרים הנדרשים מן האדם.

מספר פעמים שאל את החזו"א אם מחויב הוא להענות לבקשתם ולבוא במיוחד מירושלים לבני ברק, שהרי הדבר כרוך בביטול תורה, השיבו החזו"א 'חסד איז די פינטאלע פון די נשמה' (חסד היא הנקודה הפנימית של הנשמה, הובא במעשה איש ח"ג עמו' קפח).

סיפר הגה"ח רבי חיים ברים זצ"ל שפעם התנצל הג"ר משה יהושע לנדא ז"ל לפני החזו"א על עיסוקו בעניני חסד (שגזול מזמנו), א"ל החזו"א, תורה אינה חכמה, התורה היא נשמה. וכשאדם עושה חסד עם זולתו נשמתו מתעלה והוא מבין ומשיג בתורה ביתר שאת וביתר הבנה. ע"כ (ואינו ביטול תורה אלא הכנה להתעלות בתורה).

יז. ידוע ביאורו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ה"ח עה"ת עמו' קח) בנוסח ברכת 'בורא נפשות'. וביאורו בורא נפשות רבות וחסרון הקב"ה ברא ויצר בעולמו נפשות רבות, ולכל אלו הנפשות יש חסרון - איזה מחסור, זה בחסרון מעות ורכוש; וזה בחסרון קרובים וידידים, צורכי רפואה, יש החסר מעט דעה או כל שאר חסרונות. ואכן מאי טעמא התקין כך הבורא את עולמו - על כל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי - בכדי להחיות את אנשי העולם, כי יסוד העולם כולו לתת ולהעניק איש לרעהו כל אשר יחסר לו.

ומעשה הוי באחד שישב אצל ה'חזון איש' זי"ע ובין הדברים שאלו שלא בחכמה יתירה, מהיכן הרב חי... נענה ה'חזון איש' ואמר לו, כל קיומי וחיותי יש לי מלהיטיב לזולתי, כי זה חיי ואורך ימי...

פעם שמע הגר"ש רוזובסקי זצ"ל איך שיהודי מסביר לרעהו בשבח ומעלת אמירת 'גוט ווארט' (דיבורי חיזוק ועידוד) שהרי 'זה נהנה (מי שנאמר עליו) וזה לא חסר (מי שאמר)', נענע הגר"ש ואמר, אה, זה נהנה וזה נהנה... שכידוע ל'מבנינים' איזה 'טעם טוב' יש לה לאמירת גוט ווארט ברוחב לב טוב לרעהו.

יח. וכבר אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, המנהג ללמוד בי"א צ' (יום השנה) פרקי משניות המתחילות באותיות כשמו של בעל היא"צ, והנה פרק המתחיל באות צ' אינו בנמצא רק בסדר טהרות כי אין צדיק רק העוסק בסדר טהרות - ומטהר ומקדש עצמו בכל עת ושעה.

כלל ראשון בקדושה, שישמור האדם על עצמו, ויכריז, אכן, קדוש אני, אינני מדבר ומתדבק עם כל צרוע וכל זב... לא אתערב בין אנשים או מקומות שאינם שמורים וגדורים בתכלית בגדרי הקדושה. ידועים הדברים שמתחילה היה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מסובב בין הערים והעיירות למכור את ספריו - משנ"ב ושאר ספריו הקדושים, ובאותה שעה עדיין לא הכירוהו כל כך במקומות המרוחקים מעיירתו ראדין ולא הייתה לו אכסניא ראויה לשמו, פעם אחת קראו אחד מה'בעלי בתים' להיות אורחו בסעודות השבת, שאלו ה'חפץ חיים' מי ומי המסובבים בשולחנכם, הביט בו האיש בתמהון, כאומר, תן תודה למיטיבך ואל תחקרהו אודות המסובבים בשולחנו, ענה לו הח"ח, שמי ישראל מאיר מראדין, אני חברתי את המשנ"ב ועוד ספרים, על כן שאלתי אותך אודות שאר המסובבין כי לא אוכל לשבת רק עם אנשים מהוגנים...

סמך לזה מצא בפרשתן שאמר יעקב לעשו 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי - ולא למדתי ממעשיו', והרי יעקב עניו היה, אלא כה אמר יעקב, שמע נא אחי, אף עתה בבואי לעשות שלום עמך לא אשחית נפשי ואעקור קדושתו בעבורך, כי גם כשישבת בבית לבן עמדתי בעוז קדושתו ולא למדתי ממעשיו הרעים... כי לא יהודי פשוט אנכי ולעולם לא אתדמה אליך ואל מעשיך. הרי לך פרק בהלכות 'ויגבה לבו'.

בגדיך לבנים (קהלת ט ה), ואז יהיה בידם לבוא אל שער המלך.

ישטפו מימיו האדירים את כל העולם, כך גדרים אלו מעכבים אותם מלהיות מושפע ע"י הגויים, ומלהתערב בעניני הגויים, וזה נרמז ב'חול' שהוא גדר וחומה לים, וביקש יעקב אבינו שיהיה לבניו כח להעמיד גדרים וסייגים לא להיות מושפע ומחובר להגויים^ט.

הנה כתיב בפרשתן (לב יג) 'ושמתי את זרעך כחול הים', וכבר דקדקו (ע"י) באגרא דכלה ובהעמק דבר (להנצי"ב), מדוע הזכיר הברכה של חול הים ולא כוכבי שמים. וי"ל לרמז לבני יעקב את הדרך ילכו בה - להשמר מדרכו הרעה של עשו וממשיכי דרכו, להיות מרוחק מהם כדבעי, והוא ע"י גדרים וסייגים שמעמידים בני ישראל - כאותו 'חול' אשר הוא גבול לים - לבל

ובן רמז לה הנה"ק ה'בית הלוי' זי"ע (ועוד ספרים) בפסוק (לב יב) 'מיד אחי מיד עשו', שפעמים שהגויים אינם מרחיקים את עם ישראל, אדרבה, הם מקרבים אותם, ומנסים עי"ז להשפיע רעה עליהם להפילם בפח יוקשים,

דבר נפלא מביא בעל ה'חמדה גנוזה' שבעצמו שמע מהרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, שהנה יעקב אומר לחותנו לבן (לעיל לא לח-מ) 'זה עשרים שנה אנכי עמך... הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני', והדברים קצת תמוהים, וכי לא היה ביתו מקורה בקורת גג מדוע אכלו החורב ביום, וכי לא היו בביתו של לבן כרים וכסתות להפיג את הצינה, ומדוע אכלו הקרח בלילה. ומבאר ה'דברי חיים' כי יעקב אבינו הכיר בטומאתו של לבן, ולכן נשמר ונזהר מלהיכנס לביתו, ובמשך כל אותן כ' שנה לא דרכו רגליו בבית פנימה אפילו פעם אחת (רק בחצר הבית היה מסתובב ושם אכלו הקרח והחורב), ללמדך, עד היכן מגעת הזהירות והרחקה מן הטומאה והכיעור.

אחד מיסודות היראה, שיתרחק האדם בכל מאודו מחבר רע, כי ביד חבר רע להשפיע על האדם השחתה רבה ועצומה. וכן מצינו בפרשתן שיעקב אבינו שהה בחברתו של שרו של עשו זמן מועט, וכבר ותקע כף ירכו והוא צולע... פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע (בפרשת וישלח) ואמר לו בביאור דברי רש"י עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה האיך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימייתי אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים. הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה העצה שיביט עליהם כ'שור וחמור' שאין אדם בעולם הנמצא בסביבת שוורים וחמורים ולומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים....

כך היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על האמור בפרשתן (ג ז) 'ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו' וברש"י מפרש כי אצל כל האמהות נגשו קודם האימהות ומאחוריהן בניהם שבטי קה, משא"כ אצל רחל שיוסף בנה ניגש לפניו כי אמר 'שמא יתלה בה עיניו אותו רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה', ולכאורה מה הועיל בזה שעכב אותו רגע אחד ותו לא, והלא מיד לאחר מכן תעמוד רחל בפני עשיו, אלא שיעקב ידע שאחרי שעשו הרשע יביט בדמות קלסתר פניו של יוסף צדיקא האוחז במידת צדיק יסוד עולם - שוב כבר יהיה לכל הנהגתו פנים אחרות לפיכך הקדים לאמו. עד כדי כך גדלה השפעתם של צדיקים וחברים טובים.

יט. ודע, כי דרכו של היצר, לתפוס את האדם בענינים שאינם ממש בגדר האסור רק קרובים אליו, או שספק יש בהם, ומשם יגיע להאסור ממש, ובמהר"ם שיק פירש בענין זה את הפסוק הנאמר גבי 'שרו של עשו' (לב כו) 'וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו', כשראה שאינו יכול להפילו ממש, התחיל רק לגעת בו, ומשם קיווה להתחיל להשפיע עליו לרעה, כי מאז והלאה תפתח בפניו הדרך להפילו לגמרי.

והנה, ברש"י הביא שני פירושים על תיבת 'ויאבק' (לב כה) וז"ל, ויאבק איש, מנחם פירש ויתעפר איש, מלשון אבק... ולי נראה שהוא לשון ויתקשר... שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו, שחובקו ואובקו בזרועותיו, ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו (ב"ר עז, ג), עכ"ל. וביאר בה בחשב סופר (להגרש"ב סופר בנו של הדעת סופר) דאכן מתחילה בא לו עם חיבוק כאוהב ועי"ז הצליחו לאבקו וללחום בו. ובזה מבאר דברי חז"ל (חולין צא). 'חד אמר כתלמיד חכם נדמה לו, וחד אמר כעכו"ם נדמה לו', דשניהם אמת, בתחילה התחבר אליו באיצטלא של ת"ח ובענייני ההיתר והרשות, ומשם כבר בא אליו כעכו"ם והכשילו. ובשבט סופר (להגר"ר ישעיה ערנפעלד זצ"ל בן בתו של החת"ס אב"ד

ויאבק - עצם האבקו להתגבר מעלה נחת רוח לפני ה' בפרשתן (לב כה), 'ויאבק איש עמו', הנה כל איש מישראל עומד בכל עת ושעה ב'קשרי המלחמה' בין האדם ליצרו... ואל יאמר מדוע לי כל הנסיונות הללו - לא הן ולא שברן, שהרי נופל אנוכי בכל עת. לא יאמר כן, כי אדרבה, עיקר נחת רוח שיש לבורא יתב"ש מאתו, הוא מעצם היותו במצבי נסיון בכל עת ובכל שעה, ובכל התאפקות²¹ והתאבקות עם היצר הוא מעלה בזה אשה ריח נוחח לה'. וכבר אמרו צדיקים על דברי הגמרא (הולין צא.) בפסוק 'ויאבק איש עמו' (שרו של עשו עם יעקב אבינו), אמר רבי יהושע בן לוי 'מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד', שנחת רוח באה עד כסא הכבוד בעצם האבק עם היצר²².

עד שח"ו ירדו משמירת התורה ומצוות, וזה עושים דייקא ע"י אחזה ורעות ועי"ז מצליחים התחבר לבנ"י ולהשפיע עליהם מדרכיהם הרעים, זאת הייתה תפילת יעקב - הצילני נא מיד אחי מיד עשו, העושה עצמו ומתנהג אלי כאחי, מבקש אני להנצל ממנו ולא להתחבר ולהיות מושפע ממנו²³.

ובאותה מידה שיברח אדם מהיצר כן יזכה לגילוי השכינה וסיוע ממעל, וכביאורו של הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (וישלח תשל"ד) את הכתובים בפרשתן (לה א-ז) 'לקל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך... כי שם נגלו אליו האלקים בברחו מפני אחיו', שבאותה המידה שהאדם בורח מפני עשו - היצר הרע, כך נראה ומתגלה אליו הקב"ה. ובעצם בריחתו משרה עליו השכינה הקדושה, ומתגלה אליו האלוקים.

שוראן, ד"ה באנו) פירש עפי"ז עוד פסוק בפרשתן (לב יב) 'פן יבא והכני אם על בנים' שחשש שמא יבוא אליו כמו אם וייראה אצלו כאוהב, ועי"ז יפילו ויכשילו.

וכך רמזו בעלי הרמז, בפסוק בפרשתן (לב כה) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ששרו של עשו הצליח להזיק בכף יריכו בעלות השחר, והיה צולע מעלות השחר עד שזרחה לו השמש, ובזריחת השמש נתרפא. ומרמז על ה'מאבק' המתנהל בין ישראל ליצר הרע, שהוא בעיקר בין עלות השחר לזריחת השמש, כלומר בדברים שאינם ברורים, לא יום ולא לילה, לא בדברים הפשוטים לאיסור ולא בדברים הפשוטים להיתר, רק בענינים שאינם ברורים ובערבוביא, שם מצליח היצר הרע להכשיל בני"י.

כ. ובפרט עליו להיזהר מהיצר העושה עצמו כאחיו וידידו המתכוון רק לשלומו ולטובתו, ובקרבו חורש לו רע, וכך ביאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע במה שאמר יעקב (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - הצילני מיד היצר העושה עצמו כאחי. כי פעמים שבא אליו היצר בדמות 'יצר הטוב', ומתכוון לטובתי - שאקיים מצוות ה', ומציג בפני 'עבירה' כאילו היא מצווה.

כא. מעשה נורא סיפר אחד המוהלים פה בארה"ק, שלפני כשלושים שנה נקרא לערוך ברית ברוסי' הרחוקה, בינות לציפורני הרשעים, בהגיעו לבית הרך הנולד לא ראה לפניו שום תינוק ועולל 'בן שמונת ימים', אמר להם המוהל 'מילה היא ולתינוק אני צריך', היכן התינוק, ויראוהו אביו ואמו, הנה עומד בחצר ילד בן שבע שנים שעדיין לא נימול כי עד עתה פחדנו מהרשעים, אך עתה הגיע העת למולו. המוהל שנבהל לראות ש'החתן דמים למולות' אינו כי אם ילד בן שבע, פנה והסביר לילד שהמילה כרוכה בייסורים של ממש, אך הילד לא נבהל כלל, ואמר לו, הנה הורי כבר הכינו לי שולחן מיוחד המסובב בחבלים, קיים בי 'עקידה' (קשירה) וכך לא אזוז ולא אנוע אפילו ברוב כאבים. וכך נערכה הברית מילה. תיכף לאחר המילה נגשה האם אל בנה ונשקה אותו באהבה רבה ולאחר מכן נפלה מתעלפת. משהתעוררה מעלפונה ניגש אליה המוהל ושאל אותה על מה הסער הגדול הזה. ענתה האם בגבורה, כי מיום שנולד קבלה על עצמה שלא תנשק לבנה עד לאחר שיכנס להיות מכלל היהודים להיות נימול. על כן כעת כשנשקה לבנה בראשונה גברו עליה רגשות הלב ולא יכלה לעמוד בעצמה עד שנפלה מתעלפת.

לדין ייאמר, לא בהתאפקות מנשיקה לבן בערבות רוסי' קאיירינן, אלא כל אחד ואחד בדיליה, יאזור עוז ויתאפק מהדברים שנפשו מתאוות להם זה בכה וזה בכה... ויעצור בעצמו למען כבוד שמו יתברך.

כב. וידע שלפי גודל הקושי עולה חשיבות עבודתו פי כמה וכמה, כה כתב הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע (ספר המאמרים, קונטרסים א עמ' 106), הבעל שם טוב פירש את הפסוק (תהלים סג א) 'כן בקודש חזיתך' כך, כן - הלואי, בקודש - בזמן הבית, חזיתך. פירוש הלואי והייתי רואה בזמן הבית אותה דרגה של גילוי אור אלוקי שממשיכים

באר הפרשה - וישלח

עצם קיום ויסוד היהדות היא המלחמה כנגד היצר הרע
כאמור, בכל יום בכל עת ובכל שעה.

ובן מרומז בפרשתן (לה י) 'ויהי בהקשותה בלדתה
ותאמר לה המילדת אל תיראי כי זה גם לך
בן, בספר רמזא דחכמתא להג"ר שמואל לייב זאק
זצ"ל אב"ד ביאלא (תלמידו של הרה"ק החידושי הר"ם) מפרש
בדרך רמז דקאי על עובר ה' אשר עוברים עליו הרבה
בהקשותה - קושי ונסיונות, ומנסה להתחזק, ומ"מ נופל
וקם, ושוב נופל... ונראה לו שלא השיג המטרה, לזה
אומרים לו אל תירא, כי גם זה לך בן, היינו גם זה
- היגיעה עצמה היא היא המטרה, והמתייגע כבר
עשה את המוטל עליו, ובוה משיג חן בעיני ה', כי

וכבר אמרו לדייק, שהמלאך אמר 'כי שרית... ותוכל' ^{כג},
וברש"י 'אנשים - עשו ולבן', ולכאורה תמוה וכי
לזה 'ותוכל' קרינן ליה, כשיצא מעמו 'צולע על ירכו',
גם מבית לבן יצא כשהוא מרומה 'עשרת מונים'. אלא,
כי אכן, הממשיך במלחמתו עם היצר ^{כד}, אף לאחר
שנפל והוא צולע על ירכו - לזה ייקרא 'ותוכל', כי
אין הבורא דורש מבריותיו כי אם את המלחמה, ולא
את הנצחונות ^{כה}.

ובזה ביארו (ר' חיים עוזר זצוק"ל, ועוד) את האמור על בן
לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כי רצה
הקב"ה שיוכרו בני ישראל את המלחמה שבין יעקב
אבינו לשרו של עשו - הוא השטן הוא יצה"ר, כי כל

בזמן הגלות, שכן עבודת ה' בזמן הבית הייתה עבודת ה'מוח והלב' שיש בעבודה זו תענוג רב ושמחה (ואין רבותא
וחידוש בעבודה כזו), משא"כ בזמן הגלות העבודה היא מתוך קבלת עול ומסירות נפש וכאשר יהודי מוסר נפשו על
לימוד התורה וקיום המצוות (ובפרט בזמן הגזירה שמענישים על זה ר"ל) הרי הוא ממשיך אורות גדולים ועצומים הרבה יותר
מאשר האורות שנמשכו בזמן הבית.

כג. הנה כתיב (לב כט), 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל',
ולכאורה קשה, מדוע קראהו בשם 'ישראל' ע"ש 'כי שרית', היה לו לקראו איזה שם ע"ש ותוכל - שניצח את
שרו של עשו והכניעו (ויקראוהו 'מיכל' וכדומה), ומבאר הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (בספרו 'אמרי אמת'), מכאן, דאין
הקב"ה דורש ובודק אם ניצח האדם את יצרו, אלא אך ורק 'כי שרית' - אם עמד בקשרי המלחמה נגד יצרו וטבעו,
ואילו הניצחון 'מתנת חנם' הוא משמיא ולא מכח האדם, ורק המלחמה נקראת על שם האדם, ועל שמה נקרא
'ישראל'.

התבונן במשחק ה'דרדידע"ל' (סביבון), אשר האדם מסובבו מעט, והוא הולך וסובב עוד ועוד עד שמגיע לתכליתו,
כן ייאמר לדידן, כל חד בדיליה, עליו מוטל רק להתחיל, לפתוח במלחמה, ואז 'ה' ילחם לכם', לעמוד לימינו להיות
לו עזר מצריו, שיוכל להמשיך בעבודת הקודש.

כד. שמעתי מחכם אחד, הנה המטוס נוסע באויר העולם מעלה מעלה, ובבואו לתוך כיסי אוויר (בפרט בימות החורף)
יתנענע מעלה מטה, והיה, אם ימשיך בטיסתו יצלח את כל דרכו בשלום ושלווה, אבל אם ח"ו יעמוד על עמדו
מיד יפול מטה מטה, וכל יושביו ישיבו את נשמתם ליוצרים...

כה. אף אנו נצרכים לנקוט בתכסיסי מלחמה נגד יצר הרע - לילך בדרך של 'מאויבי תחכמי', ראה מה שכתב
ה'קדושת לוי' (בפרשתן) על הכתוב (לב יח-ט) 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה
לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו והנה גם הוא אחרינו', בא הכתוב להורות לנו את
אופן המלחמה כנגד היצר, כגון, כאשר יתעורר האדם משנתו לקראת 'ניץ החמה' בימות החורף, מיד יבוא אליו היצר
בתואנות שונות ומשונות שלא יקום לעבודת הבורא, כי 'קרירות' חזקה שולטת בחוצות, ועדיין השעה מוקדמת,
התחמם נא עוד מעט תחת הכר והכסת במיטתך, אז תהא תשובתו, יצרי יקירי, אכן הנך מסור אלי עד מאד, אך
אבקשך שתבין כי נצרך אנכי כעת למשקה חם, ואך לגשמיות כוונתי, וודאי על זאת יסכים היצר, אכן בעמדו על
רגליו 'בשעה טובה ומוצלחת' מיד ילך לבית המדרש לעסוק בתורה ועבודה... וכן בכל נסיון - בתחבולות תעשה
לך מלחמה (משלי כד ו), ולפי זה יתפרש הכתוב, כי יפגשך עשו אחי כשיבוא אליך היצר, ושאלך למי אתה, ואנה
תלך, ולמי אלה לפניך מדוע אתה כה מזדרז וטורח לעשות את המצווה, ואמרת בלבך הריני עושה זאת לעבדך
ליעקב אך ורק למען שמו באהבה, אך ליצרך תאמר מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו, מקיים אני את המצווה כדי
לקבל עליהם שכר טוב בעולם הזה.

גרוע יותר, ולא באת לידי הגרוע יותר בזה נעשית גדול וחשוב ממלאך.

בפרשתן (לב יח-יט), 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר, למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב, מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו, והנה גם הוא אחרינו', ומפרש ה'שפת אמת' (וישלה תרל"ה) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שגם היצר שואל את שאלותיו של עקביא בן מהללאל (אבות ג א), מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, והכל בכדי לייאשו ולהביאו לידי עצבות, וג' השאלות מרומזים בפסוק - למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך. כלומר, מדוע תתאמץ לקיים מצוות ה', הרי ממילא לא תשיג להגיע לתכלית השלימות, ומה כבר תביא עמך ליום הדין, כלך לך מדרך התורה והמצווה.

על זה אמרה תורה - ואמרת, תשיב ליצר לעבדך ליעקב - אף מתוך שפלותי עדיין הנני חלק מכללות בני ישראל - עבדי ה', ואם תאמר שעבודתי כה מועטת - 'מנחה' היא שלוחה, אפילו המעט אם הוא בא מתוך מסירות נפש חשוב מאד לפניו יתברך, כמו שאמרו (מנחות קד:): מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב את נפשו, ועוד שלאדוני לעשו - מכיוון שהוא בא ע"י מלחמה נגד היצר לכן אף המעט חשוב לפניו כמו הרבה^{כז}. ומוסיף על זה ה'שפת אמת' מדיליה, והנה גם הוא אחרינו, קאי על השי"ת, כי השי"ת מסייע

באלה חפץ ה', מבלי ענין אם השיג את התוצאה לבסוף^{כו}.

וידע כי מעלתו גדלה רק עבור עמידתו בנסיונות ובחירתו בטוב, כמו שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (פרשת שמות עמוד ד' ד"ה ויאמר) על הפסוק (לב כט), 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', וצ"ב, מדוע הוסיף לומר ותוכל, והרי אם היה אומר 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים' גם כן ידענו שעלה בידו להתגבר על המלאך - שרו של עשו.

ומבאר החת"ס, כי המלאך והאדם גדולים וחשובים אחד מעל רעהו, כל אחד מהם מצד אחר, כי מצד אחד גדול 'מלאך' מהאדם, כי הינו 'טהור' - משולל לגמרי מכל דבר גשמי, לעומתו גדולה מעלת האדם, כי אותו המעט שהוא מקדש ומטהר עצמו בא לו מתוך 'בחירה', כי בכל עת עומד הוא בין המשפתיים - ויש בידו היכולת לנטות לצד הרע, לעשות את אשר לא ייעשה, והתגבר על עצמו ועל נטיית לבו וזכר בטוב, בזה גבהה מעלתו מעל המלאך פי כמה וכמה, זאת אמר לו המלאך ליעקב, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים - נעשית שר וגדול, בזה, ש'ותוכל' - הייתה בידך היכולת לחטוא, ונשמרת מכל דבר רע, על כן יקרא שמך ישראל.

ומבאן נלמד, לעולם אל ירך לבב האדם, לחשוב כבר קלקלתי כך וכך, אינני שווה מאומה, לא ולא, כי אדרבה מעצם הדבר שעדיין בידך הבחירה להיות

כו. וכן כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח על נ"ך, תהלים קה ג) כי אין הקב"ה בודק את האדם אלא לפי התשוקה והרצון, כמו שכתוב (תהלים קה ג) 'ישמח לב מבקשי ה', ולא 'עושי רצון ה', כי העיקר להיות מ'מבקשי ה'.

כז. אחד מטכסיסי היצר, שבהזדמן מצווה לידי האדם מיד יבוא לומר לו, מה לך לקיים מצווה קטנה כזו, ומה לך לטרוח עליה. וכבר אמר הגה"צ רבי גד'ל אייזנער זצ"ל שיש לענות לו, אם כדברך, מדוע תתייגע כל כך למנוע אותי מקיום מצווה כזאת, אין זאת אלא מאחר שגם אתה יודע ומכיר בערכה של כל מצווה קטנה.

בעיר שאריגראד כיהן ברבנות הרה"ק רבי חנא מחותנו של הגה"ק ה'פני יהושע', פעם אחת בימי חול המועד דסוכות חלה השוחט של אותה העיר, והוצרכו לבשר לימים האחרונים של החג, שלח הרב שני קצבים שיסעו לעיירה מסוימת, שם דר שוחט אשר ר' חנא סמך עליו, והוסיף לשלוח עמם אברך תלמיד חכם שיפקח על עסקי השחיטה, והבאת הבהמות מהכא להתם. והנה, אחד מהקצבים לא היה מוחזק בכשרות כלל, מלבד מצוות 'נטילת ידיים' שהורגל בה מילדותו ועליה הקפיד ושמר מכל משמר. על אם הדרך ביום 'הושענא רבא' הרגיש קצב זה רעב גדול, והייתה בידו פת לחם, אלא שמים לא היו לו ל'נטילת ידיים', ולא רצה בשום פנים ואופן לאכול בלא נטילת ידיים.

כראות ה'אברך' (שנסע עמם) שחיי הקצב מסוכנים, גילה לו שמצד הלכות נטילת ידיים אפשר לו לכרוך מפה על ידו ולאכול כך בלא נטילה, אך הוא בשלו - לא אוכל עד אם אטול ידי, בתוך כך, הבחינו ההולכים בקבוצת רועי צאן ההולכים מרחוק, מיהר הקצב לבקש מהם מים, אבל האברך המשגיח הזהירו לבל יהיו להתקרב אליהם, שכן

באר הפרשה - וישלח

שצומח מעט מעט, ואין הצמיחה נראית לעיניים, אלא שלאחר זמן כבר אפשר להכיר בצמיחתו שהוא גדול ממה שהיה לפני כמה ימים... כיו"ב בעבודת ה', אי אפשר לראות מיד 'תוצאות' והתעלות בעבודה, אמנם כשיתמיד בעבודתו, יזכה במשך הזמן לראות פירות ופירי פירות^{כח}.

נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון

בפרשתן (לב יו), 'עברו לפני ורווח תשימו בין עדר ובין עדר' וברש"י 'ורוח תשימו - עדר לפני חברו מלוא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע

לאדם כמו שנאמר (תהלים נו ג) 'לקל גומר עלי', ואם האדם מתחיל אף מעט, עוזר לו השי"ת שיוכל לגמור הכל כראוי.

וידע שכל מעט עבודה חשובה להעלותו לאיטו על דרך המלך, וכתשובה ליצרו המייתאשו - ראה נא כמה נתייגעת ולא עלתה בידך מאומה, יזכור מה שהמשיל הרה"ק רבי פייבוש מז'בארין זי"ע ב'יושר דברי אמת' (אות מד), וז"ל. והעיקר לדבר תמיד ביראת השי"ת אף על פי שידמה שאין תועלת מזה אבל בהמשך הזמן תגדל הנפש ביראת השי"ת כמשל ה'צמח'

היו ידועים הרועים ביערות לרוצחים שפלים, אמר לו הקצב, הריני הולך לשם, כי ממילא מסוכן אנכי למות, ואם לא אלך אליהם אמות מרעב, ומה עדיף לי מיתת רעב ממיתה על ידי הרועים... ואכן, כאשר אך קרב הקצב אל הרועים וראו שיש בידו מעות הרגוהו על אתר... כשעלתה נשמתו לעולם העליון נעשה רעש גדול בבית דין של מעלה, הללו אומרים קצב זה 'קדוש' הוא, שהרי נהרג במסירות נפש על אחת ממצוות ה', ולכן מקומו 'בגן עדן' ללא כל דין, והללו אומרים, לא כי, אלא 'מאבד עצמו לדעת' הוא, אחר שהזהירוהו שלא יתקרב לעבר הרוצחים, ושלחו את 'הנידון' לבי"ד גדול יותר, שגם לא ידע מה לעשות בדינו, והם שלחוהו לעוד בי"ד עד שבא הנידון לפני 'מלך מלכי המלכים' בכבודו ובעצמו, אמר הקדוש ברוך הוא, הרי ר' חנא הוא 'מרא דאתרא' שמשם באה הנשמה, אם כן, הוא יכריע בנידון... והנה הקצב שנשאר בחיים והמשגיח לא הספיקו לחזור לעירם עד שקידש עליהם יום טוב של שמיני עצרת, ולא ידעו בני העיר אודות האסון אשר אירע, ביום 'שמיני עצרת' כשעתיים לפני התפילה ישב ר' חנא בחדרו והגה בסוגיא קשה במס' יבמות, לפתע שומע הוא שמאן דהו מתדפק על דלתו, פתח הדלת והנה ה'קצב' עומד לפניו, ר' חנא שלא ידע מנין בא לו 'אורח' זה, חשב שבא מביתו להטרידו בשאלות אודות הבשר אשר הביא, גער בו ר' חנא, מה לך כי באת אלי להטרידיני עתה קודם התפילה, הנני עסוק כאן כבר כמה שעות בתוס' סבוך ואינני מוצא ידי ורגלי בו, אנא, כלך לך מכאן, התחנן בפניו הקצב, רבי, נשלחתי הנה 'משמים ממעל' שתפסקו את דיני, ר' חנא הביט עליו בתמהון, ואמר לו, אנא, לך נא התלוצץ עם חבירך, מדוע באת להטרידיני בשטויותך, ועוד הוספת 'תבלין' שבאת אלי מן השמים, האם היית כבר פעם בשמים, האם נהירין לך 'שבילי דרקיעא', פרץ הקצב בבכי מרורות, והתחנן לר' חנא, כבר אינני אותו 'לץ' אשר הכרת עד היום, מקומי בשמים, וסיפר לו את כל פרשת הדרך עם הרועים, ושבבי"ד של מעלה שלחו את דינו לבורא יתב"ש, והוא אשר שלחו אל המרא דאתרא, כשמוע ר' חנא את דבריו אלו החל להסס בדבר, אולי יש צדק בדבריו, עד שנענה אליו, שמע לאשר אומר לך, כפי שאמרתי הנני עומד באמצע תוס' סבוך ביבמות, אם כנים דבריך שבאת הנה מעולם האמת, עלה, והבא לי פירוש הגון בדברי התוס', ואז ייאמנו דבריך, ואפסוק את דינך, חזר הקצב 'למעלה' לברר עבור ר' חנא את הפירוש בתוס', אמנם מאחר והקצב 'עם הארץ' גדול היה, ולא ידע בין ימינו לשמאלו - באו אליו 'בעלי התוס' בכבודם ובעצמם, ולימדוהו מתחילת דברי הגמרא עד אחר דברי התוס', חזר הקצב אל ר' חנא, והבינו את כל דברי התוס' בטוב טעם ודעת, הבין ר' חנא שכנים הדברים... ופסק את דינו שמקומו בגן עדן' ככל ה'קדושים' שמתו על קידוש ה'.

סיפור זה סיפר הגה"צ הרב יצחק שלמה אונגאר זצ"ל גאב"ד 'חוג חת"ם סופר', ואמר, שבעינינו ראה את הגמרא שהיתה שייכת לר' חנא, ובכל הש"ס לא היתה שום הערה, רק במס' יבמות באיזה תוס' נכתב בצידו - שמעתי מההרוג, ממעשה זה יש לנו ללמוד דעת, עד היכן אפשר להשיג על ידי מסירות נפש אפילו רק על מצווה אחת מהתורה, וקל וחומר למצוות אשר רבו בהם הנסיונות מידי יום ביומו, כל חד וחד בדיליה.

כח. כך איתא בתלמוד ירושלמי (שבועות ה א) שדרך האילן הוא שבשישים הימים הראשונים לאחר נטיעתו אינו מוציא כי אם ששה עלים - עלה קטן בכל עשרה ימים, ולאחר מכן הרי הוא מתחיל למהר להוציא בששה ימים שישים עלים, וכך לאטו הרי הוא עולה ומתעצם, הנה פורח עלתה ניצה.

ולתוהו על ריבוי הדורון. וידועה התמיהה וכי ריבוי דורון יש כאן והרי אינו אלא דמיון בעלמא. וביאר הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זי"ע, כי אכן כל מהותו של אותו רשע עשו הוא היצר הרע ב'דמיון' בעלמא. וכל עבודתו ויגיעתו להטות את הבריות בדמיונות שוא ומדוחים כאילו יש איזה 'אושר ותענוג' בהנאות העולם ובעשיית חטא, והכל רק דמיון מבלי ממשות כלל^{כט}.

ולא למדתי - רק ע"י עסק התורה ינצח את יצר בפרשתן (לב ה), 'עם לבן גרתי, וברש"י, 'ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים', ומבאר הרה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ר"ה עם לבן) שכוונת יעקב אבינו הייתה לאמור לעשו, שהרי 'בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו', וכל פחדו ממך אינו אלא כי לא למדתי - שלא היה סיפק

פעם אמר ראש ישיבה לתלמידיו, אם ילד יבדוק מידי יום ביומו האם גופו גדל או לאו, אין כל ספק שמיד ימהר לדרוש ברופאים, כי לא יראה כל שינוי מיום אל יום, ויהא נראה לו כי איננו גדל במאומה, אבל באמת טועה הוא, כי אם יבדוק רק אחר תקופה ארוכה יראה שנתעלה בגבהו - הרי לך שבכל יום גדל הוא עוד ועוד אלא שאינו ניכר דבר יום ביומו. כך נמי לענין עבודת ה' - אף אם אינו רואה תוצאות טובות על אתר. הרי זה פשיטא שבכל יום הינו עולה מעלה מעלה, אלא שאין זה ניכר, רק לאחר זמן...

כט. איתא בגמ' (סוכה נב.) שהיצר הרע 'צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה', הקשה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע מהי האמת - היצר הוא הר גבוה או חוט השערה. הוא מותיב לה והוא מפרק לה, מלשון הגמרא גופא - 'נדמה' נדמה', והיינו שכל מהותו של יצר אינו אלא דמיון בעלמא, ועל ידי דמיון אפשר להיראות בשבעים פנים, לזה כהר ולזה כחוט השערה.

את הדבר המשילו לילד קטן המהלך ברחובה של עיר בלילה, ולצידי הרחוב יש מנורות אור המטילים צל למרחק, הילד נפחד ונרעד מן הצל - אשר נראים בו תנועות משונות ומטילות אימה, מה יעשה האב להשקיט סערת רוחו, יקריבנו אל מקור האור ונסו הצללים ויחד עמם כל הפחד והבהלה, כי באור המאיר רואים שכל הצל אינו דבר ממשי כלל, אלא דמיון ומשל. כך נמי, המתפחד מצללי היצר - המצייר לעיניו כי אם יעשה כך וכך מרה תהיה אחריתו - מה תקנתו, יתקרב אל מקור האור, והיינו להאיר נשמתו במעט התגברות והתעצמות ויראה כי הכל דמיון ועורבא פרח.

וכך היה אומר הרה"ק מקאצק זי"ע, כי אכן אמת הוא שהיצר 'אריה' הוא, אלא שהוא אריה מ'נייר' - יגש ויתחיל לקרעו ויראה כי בידו וביד כל אחד לקרעו.

ובגמרא (סוכה נב.) אמרו 'יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (קורי העכביש) ולבסוף דומה כעבותות העגלה'. ואפשר להסמיק לזה את דברי הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (באגרת התשובה) וז"ל כי הדבר דומה לאדם המשים נגד אור השמש בחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב - שוודאי הם יאפילו לו כמו מחיצה עבה מאד, וכיוצא בו אפשר לומר לענין הדמיון של היצר ל'קורי עכביש', שבאמת הם דקין עד מאד מאד, ובקל אפשר לקורעם ולפתוח את החלון אשר טוו עליו את קוריהם עוד ועוד עד שהחשיכו את החדר. אך הטיפש ישב ויבכה על כי חשך אור בעדו, מה שאין כן החכם יודע שאין לו כי אם לעמוד ממקומו, לתלוש כלאחר יד את כל קורי העכביש שאינם כי אם מסך דק מן הדק וכך יוכל ליהנות מקרני החמה. כך הוא במלחמת היצר - אינו כי אם דמיון בלבד, ואם יעמוד אדם ויקרע את קורי הדמיון, יימלא הבית כולו אורה ושמחה. כן הוא מלחמת היצר - אינו כי אם דמיון בלבד, ואם יעמוד אדם ויקרע את קורי הדמיון, יראה שהוא מלא אורה ושמחה.

הסבא מנובהרדוק זצוק"ל היה ממשיל, לעני ואביון שהיה מהלך בשוק בעצם יום השבת קודש, והנה רואה לפניו סכום אדיר של ממון הזרוק בצדי הדרכים, החל ההלך לחשוב מחשבות של הוראת היתר לקחת את הכסף אף שהממון מוקצה הוא בשבת. תחילה חשב להתיר מטעם פיקוח נפש, דהרי אין בביתו פרוטה לפרוטה ושמא על ידי העניות הגדולה יגיע לידי פיקוח נפש, והרי 'פיקוח נפש דוחה שבת'. לאחר מכן חישב עם קונהו שמותר לו לקחת את המעות כלאחר יד או בשינוי, או אולי יקח את הממון על ידי שישתמש בזה לניגוב ידיו - ויהיה זה בכלל 'לצורך גופו'... עד שבא מאן דהו ולחש באזנו, רבי יהודי, מעות הללו מזויפות הם, אינם אלא שברי חרסים שאין בהם ממש. וראה זה פלא - בין רגע נצטננה כל התלהבותו ונרגעה סערת רוחו להפליא, וכבר לא היה לו כל חפץ באלו המעות, וסר ממנו כל ה'ניסיון', ויחד עמם כל ה'היתרים' שהמציא לעצמו.

באר הפרשה - וישלח

בידי לעסוק בדברי תורה, מפני מעשיו הרעים של לבן- שרימה אותי עשרת מונים, וכיו"ב בשאר רמאויות, אף אנן, הבה נתחזק לישב באהלה של תורה, לעסוק בדברי תורה בחיות בשמחה והתלהבות, ותהא זאת התורה לזכותנו - לעמוד כצור החלמיש נגד כל השונאים ברוח ובגשם, ונהיה שקטים ושלווים ללא כל פחד משום דבר שבעולם^ל, גם נזכה לכל הברכות

האמורות בתורה, וכבר אמרו חז"ל 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ' (אבות ג ה) לא.

יה"ר שנוכה לאור באור החיים, באור החנוכה הקרב ובא לב, ונוכה כולנו יחד לרחמים וחסדים מגולים בבריות גופא ונהורא מעליא.

ל. הנה רבים מתרפים בלימודם מתוך מחשבה הרי ממילא אין לי כישרונות מזהירים, ואף אם אתייגע יומם ולילה מי ידע מזה, ומדוע אתייגע כשסוף הכבוד אינו לבוא. לזה יתבונן בקורותיו של יעקב איש תם יושב אוהלים, שנטמן י"ד שנים בבית עבר ועסק שם בתורה, וי"ד שנים אלו לא נזכרו בתורה, רק בדרשת חז"ל מחשבון דברי הימים, ומ"מ לא תמצא בר בי רב דחד יומא ואפילו תינוק של בית רבו שאינו יודע מאלו הי"ד שנים. ללמדך, שאין לאדם להתעסק במחשבות שווא אלו, אלא לאחוז בתורה ככל יכולתו, וסוף הכבוד לבוא.

והעיקר שלא יאבד האדם את הכוחות והכשרונות שניתנו לו מן שמיא, הנה כתיב בפרשתן (לב כה) ויותר יעקב לבדו, ובגמ' (חולין צא). אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכו'. וביאר האר"י הק' (ליקוטי תורה) בדרך הפשט, כי כל דבר הנשפע על האדם מלמעלה הרי זה סימן והוכחה שנצרך הוא לו לאותה השפעה, שאם לא כן לא היו נותנים לו מן השמים בלא סיבה ותועלת, לכן חזר על פכים קטנים, כי אם לא היה חוזר היה נראה כאילו אינו רוצה אותו, וכל דבר הנשפע מלמעלה צריך להדר עליו, לכן חזר להורות שהיא חביבה עליו. מכאן למד החידושי הרי"ם (אמרי הרי"ם) יסוד גדול לעבודת ה', ש'מכל שכן שנצרך להיות נזהר במעלות הדבוקים באדם שלא יקלקל ויאבד אותם' - שכל אחד ואחד חונן במתנות שמים בכישרונות ובמעלות מסוימים, ומחויב הוא לנצל את התכונות הטובות בהם נתברך, שהרי לא לחינם ניתנו לו אלא רק לעשות בהם נחת רוח ליוצרו.

לא. הנה אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ז) 'אם אין קמח אין תורה', ומבאר ה'אור החיים' הקדוש (ריש בחקותי) אם 'אין קמח' שחסר לאדם שפע הפרנסה הרי"ז סימן ש'אין תורה' - שאינו עוסק בתורה. מעשה בבחור (שהחל לרדת מדרך הישר) שביקש לפתוח 'ביזנעס' (עסק) והוצרך לסכום מעות גדול, ויפן אל אביו, אנא ממך, הלווה לי כך וכך מעות... אמר האב, אם תניח תפילין בכמה ימים הקרובים אלווה לך את כל הסכום... ואכן הבן קיים בקשת האב והניחם ג' ימים בזה אחר זה... אמר לו האב בעזהשי"ת בתוך שבוע ימים אמציא לידך את כל הסכום, כעבור שבוע ימים פנה הבן לאב שיקיים הבטחתו, אמר לו האב אם תניח תפילין עוד חודש ימים אלווה לך המעות, ויהי כעבור חודש ימים שוב ביקשו הבן את המעות ושוב דחהו האב ב'פזמונו' - אם תניח תפילין במשך עוד ג' חדשים אלווה לך המעות, כן נשנה הדבר כמה וכמה פעמים עד שפקעה סבלנותו של הבן ושאל את האב וכי אתה עושה 'חוזק' (צחוק) ממני... אמר לו האב, מיד אחר ג' ימים הראשונים כבר הכנסתי את כל הסכום לכיס התפילין שלך... ולך מה אעשה איפה בני שפחז יצרך עליך, ואינך פותח את כיס התפילין להניחם, כיצד תמצא את המעות... והנמשל מובן, כי 'המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ' (אבות ג ה) וכלומר, שאינו צריך לטרוח ב'דרך ארץ' להשיג פרנסתו, ואם אינו מוצא את הפרנסה הרי"ז סימן שכלל לא פתח את כיס התפילין - את הגמרא וכיו"ב... ע"כ לא מצא את כל המוכן ומזומן לו שם מבעוד מועד...

לב. בעמדנו עתה בימי ההכנה לחג החנוכה, נציגה נא את מאמרו של הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע שהפסוק 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום' עולה בגימטריא 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה', חושבנא דדין כחושבנא דדין.

